

Oponentský posudek
na doktorskou disertační práci
Petra Chalupského
The Image of the City in Contemporary British Literature

Doktorská disertace Petra Chalupského se zabývá dvěma náměty, jež nesporně patří v současné, nejen britské literatuře, k těm nejpřitažlivějším – jednak jsou to literární obrazy fungování velkoměsta a člověka v něm, jednak proces vývoje současné postmoderní britské literatury ve vztahu právě k projevům megalopolitní civilizace.

Domnívám se, že strategie, kterou Petr Chalupský zvolil pro svou práci, je správná jak svým zařazením současného postmoderního velkoměstského románu do vývojového historického kontextu (avšak, přestože autor zdůrazňuje ve svých česky psaných Tezích, že v práci v této souvislosti neaspiruje na vyčerpávající přehled, přece jen v něm postrádám být jen jedinou zmínku o G.K.Chestertonovi jako specifickém průkopníkovi moderního londýnského románu), tak selektivním principem, na jehož základě podrobně rozebírá vybraná díla Martina Amise a Iana McEwana jako reprezentativních autorů současné „city novel“. Rovněž za šťastnou považuji intelektuální inspiraci autora, zejména úvahy tak různorodých, ale současně komplementárních myslitelů o postmoderní společnosti, jakými jsou Zygmunt Bauman, Roger Scruton a Anthony Giddens, stejně jako klasické pojednání Lindy Hutcheon o poetice postmodernismu. Opět však (zjevně ovlivněn postmoderní tendencí vyhledávat v existujících textech to, co v nich chybí), postrádám pro srovnání širší prostor pro diskusi alternativních filozofických pohledů na moderní velkoměsto a jeho literární reflexe – například z hlediska teorie Waltera Benjamina, anebo jak z teoretického, tak praktického hlediska Iris Murdochové (oba jsou pouze stručně zmíněni v přehledu vývoje britského velkoměstského románu).

V souvislosti s koncentrací autora disertace na moderní/postmoderní „město“/ „velkoměsto“ se přirozeně nabízí otázka, není-li takto město příliš jednostranně vytrženo z komplexu faktorů, které jsou charakteristické pro naši dobu a civilizaci, ba dokonce nezaslouženě demonizováno, a domnívám se, že tomu tak není. U Chalupského (podobně jako v mnoha reprezentativních amerických úvahách na toto téma) je velkoměsto vnímáno jako metafora tohoto komplexu, resp. jako „katalyzátor“ (Diana Festa-McCormick: *The City as Catalyst*) působení rozličných obecných faktorů vedoucích k růstu sociálně-patologických jevů, nikoliv apriorně moralisticky – v kontrastu k „nevinnosti“ venkova – jako „sídlo ďáblov“. Domnívám se, že je třeba ocenit skutečnost, že Chalupský nikdy neoprávněně neabstrahuje „město jako takové“ od společensko-vývojových tendencí doby, a to i přesto, že tradiční západní (zejména anglosaské, a v jeho rámci zejména protestantské) vnímání velkoměsta a města vůbec jakožto místa přílišné koncentrace lidí, moci, a pokušení, s její výslednou tendencí k zhoršování lidských vztahů - v dichotomickém kontrastu k pastorálnímu venkovu (srv. např. známé postoje Thomase Jeffersona, resp. ještě i jižanských „Agrarians“ v 30. letech minulého století) – do jisté míry přežívá i v moderní, nábožensky neinspirované, ba téměř kvazimarxistické anglické literatuře na toto téma (Raymond Williams: *The City and the Country*). Je zjevné, jak z komentářů Petra Chalupského k jednotlivým zkoumaným literárním dílům, tak z jeho vlastních zobecňujících úvah, že směřování společenského vývoje probíhajícího v postmoderním západním velkoměstě nevyplývá jen z jakési imanentní „špatnosti“ velkoměsta, ale je z velké části spojeno s měnící se ekonomickou filozofií a výslednou konzumní orientací

„postmoderního člověka“, v konkrétním prostředí Británie s thatcherismem, ve Spojených státech (jehož některá velkoměsta jsou rovněž předmětem zkoumané literární tvorby) s tzv. reaganomics. Je dobré, že Chalupského tato zjevná skutečnost nespádá k neústrojným politologickým, resp. ideologickým spekulacím – nicméně nelze nevidět, že je, alespoň pokud jde o část použité terminologie, ovlivněn módní anglickou akademickou terminologií 60.-80.let. To by bylo nesporně zcela legitimní, kdyby deklaroval svůj ideologický postoj jako totožný s tím, který od uvedeného období hlásal například v práci citovaný Terry Eagleton (úmyslně se vyhýbám pojmu marxistický, neboť by to mohlo vést k nechtěné asociaci ztotožňující seriozního myslitele s diskreditovanou variantou marxistického myšlení známou z našeho prostředí). Ale domnívám se, že zejména skutečnost, že disertace vznikla v zemi, kde poměrně nedávno došlo k nenásilnému přechodu od „ranného“ (nebo snad spíše „pozdního“?) socialismu k „ranně pozdnímu“ (nebo snad „post-pozdnímu“?) kapitalismu, by měla autora vést k reflektovanějšímu používání pojmu „pozdní kapitalismus“, který už ostatně i v západní akademické tvorbě viditelně přestává být oním magickým „buzz-word“, kterým byl ještě před několika desítkami let.

Jádrem práce je ovšem komplexní analýza a interpretace vybraných děl Martina Amise a Iana McEwana, která – snad s výjimkou jistého sklonu k parafrázování již řečeného – představuje v nejlepším (nedoktrinálním) smyslu slova „close reading“ všech vybraných textů, a která prokazuje, že Chalupského orientace v současné literatuře i literární teorii je vysoce nadstandardní. K přednostem práce v neposlední řadě patří autorův styl, v němž se akademický jazyk harmonicky prolíná s vysoce idiomatičtým esejistickým stylem se všemi hlavními klady příznačnými pro anglickou tradici eseje (zejména jasnost a elegance).

Jsem přesvědčen, že práce splňuje veškeré požadavky kladené na doktorskou disertaci a proto ji doporučuji přijmout k obhajobě.

V Praze, 14. 6. 2006

Doc. PhDr. Josef Grmela, CSc.